

T13: PODER, SOCIETAT I OPOSICÓ, A LA FI DEL FRANQUISME

1. EL FRANQUISME EN ELS ANYS 70

1.1. Darrers governs de la Dictadura

dècada dels 60: dictadura volia emetre **missatge de continuïtat i estabilitat** x mitjà = Ley Orgánica del Estado (1967) amb nova legislació q assegurava continuïtat règim.

➔ Designació JOAN CARLES DE BORBÓ: successor de FRANCO a títol i cap d'Estat.

*Polítics del règim dividits en:

1. Aperturistes = Partidaris fer gestos x donar aparença democràtica a la continuació del Franquisme.

2. Immobilistes = Partidaris mantenir rígides estructures del sistema, reformes

Govern de Carrero Blanco (Franco continua sent cap d'Estat)

- Amb 81 anys Franco cedeix càrrec president govern **juny de 1973** → almirall **LUÍS CARRERO BLANCO**

*Valedor **tecnòcrates** fins 1950, defensor **línia + dura i repressiva** del règim sense intenció de reformes.

***Mort atemptat ETA (comando Txikia) desembre 1973** Madrid = ell simbolitzava "franquisme + pur".

Govern d'Arias Navarro (1973-1976) - Franco designa nou president: **CARLOS ARIAS NAVARRO** *franquista convençut però amb ambigüitats:

- Destacava canvis societat Ñ des del 1939 i atribuïa al Movimiento feina de conduir tot procés polític.

La premsa bateja el seu plantejament = "**espíritu del 12 de febrero**"

*Tanmateix **govern endureix** la seva política → **Arrest domiciliari arquebisbe de Bilbao**: monsenyor AÑOVEROS x opinions q havia expressat en una homilia. **Execució** (tot i campanya de protestes) de **SALVADOR PUIG ANTICH**: militant llibertari acusat mort d'un policia. Amb **fets Maig francès del 1968** decidí començar la lluita armada.

1.2. Caiguda dictadures Portugal i Grècia

Abril 1974: cau **DICTADURA PORTUGAL**, instaurada abans del Franquisme, assajant continuïtat dictadura. Dictador **SALAZAR** → **succeït x CAETANO**. = "Revolució dels Clavells" revolta grup oficials de l'exèrcit: buscant **democratitzar, descolonitzar i desenvolupar**.

Juïol 1974: **GRÈCIA** dictadura instaurada el 1967 beneïda x grega. Es converteix en república i família reial abandona país (la Ñ Sofia pertanyia família reial grega) ***Advertiment pel Franquisme** = dictadura pot arrossegar la monarquia. Ja havia passat amb Primo de Rivera amb la caiguda d'AXIII.

1.3. Futur incert

➔ **Democratització Grècia i Portugal i ampliació CEE (1973)** = deixa Ñ franquista en aïllament internacional.

Situació crea inquietud i dubtes dins Franquisme:

1. Aperturistes: busquen fórmules x subsistir políticament després mort Franco. → Creació **associacions polítiques** aprovades en decret llei x les Corts (desembre 1974). Havien de seguir **principis Movimiento**.

- Polítics franquistes que aspiraven a mantenir act. política, organitzen les seves associacions.

***MANUEL FRAGA IRIBARNE, CRUZ MARTÍNEZ ESTERUELAS i ADOLFO SUÁREZ**

2. Immobilistes (búnquer): es resistien a qualsevol canvi. ***BLAS PIÑAR i JOSÉ ANTONIO GIRÓN DE VELASCO**

Estiu 1974: **Franco hospitalitzat** x flebitis (inflamació vena cama), es veu obligat a **cedir** provisionalment **poders cap d'Estat** → príncep **JOAN CARLES**. (morirà x insuficiència cardíaca 20 novembre 1975)

2. UNA SOCIETAT EN EVOLUCIÓ: LA PROTESTA SOCIAL

2.1. Augment i proliferació protestes contra el règim

→ Anys 70: creació xarxa associativa crítica amb la dictadura. Formada x **col·legis professionals d'arquitectes** (denunciaven especulació urbanística de ciutats i barris de nova construcció) i d'**advocats** (escassos drets x defensar detinguts o aturar arbitrarietat policia oficial).

*Govern manifestava q **Ñ podia aspirar a estàndards europeus**. Però org. ciutadanes constataven el contrari amb àrees amb alt índex de migració amb molts conflictes: barriades pavimentació, transports públics... Van sorgir-hi **associacions de veïns** → important mov. social i reprimits durament.

- 1975: creació **Federació d'Associacions de Veïns** a BCN impulsada x PSUC.

*Manera semblant actuaven: **mov. x renovació pedagògica i món cultural** = alguns intel·lectuals crítics expulsats Uni x donar suport iniciatives estudiantils.

- "Tancada d'intel·lectuals a Montserrat" desembre 1970: uns 300 x protestar **vs judici de Burgos**. Redacten manifest = demanant amnistia política, llibertats democràtiques i dret autodeterminació.

→ Règim necessita + efectius x repressió. 1972 es crea **2n Jutjat d'Ordre Públic** i duplica plantilla del TOP. Es fan milers de processos, 60% durant 1973 i 1975, quasi tots obrers i estudiants.

2.2. Premsa menys domesticada

Majoria premsa seguien consignes oficials. Però aparegueren d'altres: **manifestant desitjos democràtics** i crítics amb règim. Patien multes, tant empreses editores com directors.

- Cuadernos para el dialogo: plataforma d'oposició + moderada.
- Triunfo: vinculada grups d'esquerres.
- Diari Madrid: contradeia postulats del règim. Tancat el 1971 i edifici dinamitat 1973.
- Revistes *Posible*, *Cambio 16*, *Destino* i *Por favor*: publicacions segrestades el 1975.

***Periodistes perseguits: JOSEP MARIA HUERTAS CLAVERIA** (jutjat i empresonat 1975) x escriure reportatge sobre prostitució a BCN i hi relacionava vídues de militars.

2.3. Dissidència eclesiàstica

Major part jerarquia eclesiàstica: **fidel al franquisme** fins a últim moment, però augment mov. democràtics → part catolicisme es distancia dictadura franquista. Règim no acostumat a dissidència eclesiàstica: construeix **1a presó x a capellans** = Zamora 1968. El Concordat (1953) entre Ñ i Vaticà establia q capellans no podien anar a presó convencional.

*Nuclis eclesiàstics crítics (afavorits x doctrina Concili Vaticà II) = manifestos donant suport a obrers i presos polítics. **LLUÍS MARIA XIRINACS**: va intervenir tb a la Caputxinada. Protagonitza vaga de fam → Protesta x Concordat Església amb Ñ, renunciava sou estatal q rebien sacerdots i demanava amnistia política. Acaba ell **empresonat**.

2.4. Extensió de la conflictivitat obrera

→ Vagues multiplicades: encariment preu petroli (crisi de 1973) i demandes laborals no ateses.

***CCOO** (creada 1964 il·legalment): **va creixent com a org sindical** x participar del sindicat oficial (UGT mantenia política de no-participació en organismes oficials).

*1972 **detinguts membres CCOO: com MARCELINO CAMACHO**. Jutjats en Procés 1.001, però el **dia del judici assassinaren a CARRERO BLANCO**. Conseq: penes + dures pels condemnats.

→ Activisme obrer rep suport: **Advocats laboralistes** (utilitzant drets de les lleis franquistes que reconeixen als obrers x defensar-los davant Magistratura del Treball = tribunal q jutja i penalitza processos i conflictes generats en relació obrer patronal). I **de capellans de parròquies obreres** (cedien espais parroquials x reunions i assemblees il·legals).

→ Mov estudiantil: **Institut d'Ensenyament Secundari i Universitats**. Estudiants (cada cop + radicals) i PNN (professors no numeraris) = organitzaven vagues i protestes demanant **democratització lleis**.

3. OPOSICIÓ POLÍTICA

3.1. Oposició política marcada x la fragmentació

- **Monàrquics**: paralitzen reivindicacions després del nomenament de Joan Carles.

- **Nuclis democratacristians**: reduïts però influents. Destaca **Joaquín Ruiz Jiménez** (estudiants catòlic).

- **Socialistes**:

1. PSOE → exiliats que dominaven PSOE i nuclis organitzats a l'interior del país. **FELIPE GONZÁLEZ** (jove advocat sevillà): designat secretari general del partit en el ***Congrés de Suresnes**: octubre 1974, on es canvia **orientació política i ideològica** del PSOE poc abans de transició democràtica.

2. UGT → militants a l'exili i de l'interior. **RAMÓN RUBIAL i NICOLÁS REDONDO**: Congrés 1971 escullen direcció compartida.

- **Partido Socialista del Interior**: + endavant Partido Socialista Popular creat x **Enrique Tierno Galván**

- **Altres organitzacions socialistes** a Cat, País Valencià, Illes Balears, Galícia, Andalusia...

- **Partit Comunista d'Espanya (PCE)**: Líder **SANTIAGO CARRILLO**, el + nombrés i amb + potencial organitzatiu.
→ **Tesi de la reconciliació nacional**, lema "**pacte per la llibertat**" = pacte amb grups que tinguessin objectiu d'implantar sistema democràtic.

- **Al País Basc**: panorama **condicionat x ETA** que fa sorgir diversos grups que havien de ser el seu braç polític pel pes tradicional del socialisme i paper destacat: Partit Nacionalista Basc (PNB) que continuava dirigint govern basc a l'exili.

3.2. Intents de coordinació unitària

A banda d'**Assemblea de Catalunya** = oposició franquisme fragmentada. Calia elaborar programes mínims comuns x **conjunt forces antifranquistes**. Problema: lideratge (sobretot amb competència PSOE i PCE).

→ creació **Junta Democrática (1974)** liderada x **PCE**. Participaven = Partido Socialista Popular, Partido Carlista, Partido del Trabajo Ñ i Comissions Obreres. *Rafael Calvo i Antonio García Trevijano.

-**Alguns dels punts del programa**:

Formació govern provisional x retornar llibertats, drets i deures democràtics. Amnistia absoluta, llibertat sindical i de premsa. Neutralitat política reconeixement personalitat política: pobles català, basc, gallec i altres comunitats regionals. Separació Església i Estat. Integració Ñ en les Comunitats europees.

→ Creació **Plataforma de Convergència Democràtica** (1975): liderada x **PSOE**. Organisme oposició franquisme, creat al marge Junta Democràtica d'Espanya, amb la qual acabarà fusionant-se. Participaven = Izquierda Democrática de RUIZ JIMÉNEZ, Partit Nacionalista Basc, UGT, Org Revolucionària Treballadors i Moviment Comunista.

→ 1976, mesos després mort FRANCO: es van unir creant **Coordinació Democràtica** (coneguda tb com la Platajunta) = **objectius**: amnistia, llibertat d'associació política i convocatòria eleccions a Corts Constituents.

4.- CATALANISME I SOCIETAT CATALANA A LA FI DEL FRANQUISME

4.1 Les instàncies unitàries

anys 70: actuacions ciutadanes antifranquistes. **A Cat** = lluita antifranquista juntament amb afirmació nacional (manifestada en àmbit cultural i social i es pretenia arribar a àmbit polític).

→ **1969**: creació **Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya** amb representants principals grups d'oposició ☒exclusions ideològiques. Reivindicacions fonamentals: llibertats democràtiques, amnistia general, llibertat sindical, dret vaga, millorar situació obrers, restablir Estatut 1932 i convocar Corts.

→ Amb protesta vs procés de Burgos (desembre de 1970) = **creació Assemblea de Catalunya (1971)** contribueix objectiu d'assolir democràcia i autogovern Cat.

- **Organisme unitari** amb participació PP clandestins i plataformes socials i ciutadanes. ☒exclusions ideològiques. Estructura: grups implantació local pel territori. Accions: campanyes i mobilitzacions.

4.2. L'afirmació de la cultura catalana

Reivindicació cultura catalana tenia un **caire antifranquista** → Amb promulgació **lleï d'educació 1970** (ensenyament obligatori fins 14 anys) es fa campanya reclamant presència català a l'ensenyament.

***1975: campanya vs regidors ajuntaments** Bcn i Girona que havien votat en contra subvenció ensenyament en català. Tb van fer causa comuna = defensa llibertat creativa i expressió en català.

- Fenòmens com teatre i la **Nova Cançó** (cantants com RAIMON, LLUÍS LLACH I JOAN MANUEL SERRAT, atreuen generacions + joves i utilitzaven català x voler llibertat i expressar-se. Molt sovint censurats).

***1968 Universitat Catalana d'Estiu (UCE)** = a Cat Nord, formada x nuclis socials, intel·lectuals i polítics. ·Va fer manifest "El català, llengua d'expressió científica": defensant ús català en tots usos i registres.

= **Franquisme intenta frenar iniciatives. Detenció de 113 membres** Assemblea de Catalunya (1973) Repressió a tots els àmbits, a vegades l'exercien **escamots d'ultradreta** assaltaven llibreries catalanistes i progressistes (com local de la Gran Enciclopèdia Catalana). Tb van portar davant governador civil el president del Barça AGUSTÍ MONTAL pq megafonia estadi sonava en català.

→ **Congrés Cultura Catalana (1975-77)**: debatien temes que afectaven país (sanitat, llengua, comunicacions, esports...) **Objectiu**: donar pautes que caldria aplicar quan Cat aconseguís institucions d'autogovern.

4.3. Partits polítics a la clandestinitat = continuaven alguns partits històrics d'abans Guerra Civil:

- **Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC)**: Gregori López i Antoni Gutiérrez, vicle estret amb PCE
- **Esquerra Republicana de Catalunya (ERC)**: Heribert Barrera
- **Unió Democràtica**: Miquel Coll i Antoni Cañellas

Veient a prop fi franquisme = alguns grups acceleren unificació.

-**Convergència Socialista de Catalunya**: Joan Reventós.

-**Reagrupament Socialista i Democràtic de Catalunya**: Josep Pallach (sociodemòcrata= ideologia política finals s.XIX i principis XX dels partidaris del socialisme).

- **Convergència Democràtica de Catalunya (1974)** (catòlics i catalanistes) vinculats a JORDI PUJOL.

- **Esquerra Democràtica de Catalunya**: liderat per TRIAS FARGAS

- **Front Nacional de Catalunya i Partit Socialista d'Alliberament Nacional (PSAN)**: organitzacions d'extrema esquerra, sobretot àrea metropolitana BCN.

***Grup + important = PSUC**. Connexions amb mov obrer i món estudiantil. Grups marxistes (+ reduïts) tenien gran activisme en món obrer, estudiantil i veïnal.

➔ **1975: "Les terceres vies a Europa"**: cicle de conferències de líders de l'oposició clandestina catalana, que coincidien en necessitat de vincular canvi democràtic a la defensa de l'autogovern a Cat.

*Institucions a l'exili tenien poca influència, però imminent mort de FRANCO = **revitalitza figura JOSEP TARRADELLAS** (president Generalitat a l'exili des de 1954). **Generalitat** només existia nominalment, però tenia valor simbòlic = continuadora Generalitat República.

Relacions entre antifranquistes catalans de l'interior i TARRADELLES no gaire bones:

- Resistència de la Dictadura
- Herència d'una institució des del final de la Guerra Civil

5.- 1975: LA FI DEL RÈGIM

5.1. La decadència del règim i l'increment de les tensions

govern d'ARIAS NAVARRO → incapaç d'aturar decadència del règim. Problemes afegits:

- **Celebració de l'Any Internacional de la Dona** = facilitant debat del tema, cosa que incomodava al règim.

- **Divisió en el sí del franquisme** = ministre LICINIO DE LA FUENTE dimiteix x fracàs del seu projecte de llei x regular vagues obreres (moment en què conflictivitat obrera creixia i sindicalisme estava dominat x sindicats clandestins antifranquistes)

- **Església**: Cardenal VICENTE ENRIQUE Y TARANCÓN = demana a FRANCO **indult polític** en motiu de l'Any Sant (1975). Dificultat x controlar **Església basca** = govern decreta estat d'excepció.

- **Exèrcit**:

1. Juliol 1974: es descobreix **formació de la Unión Militar Democrática (UMD)** → org.clandestina creada x oficials exèrcit Ñ. = any que Revolució dels Clavells. Reivindicava paper democratitzador exèrcit. Líders van ser detinguts, empresonats i expulsats de les forces armades. Dissolta juny 1977.
2. **Situació del Sàhara Occidental**:
 - 1956: independència del Marroc (França i Ñ renuncia a aquells territoris)
 - 1968: Ñ accepta independència de Guinea
 - 1975: davant debilitat dictadura franquista: Marroc vol annexar el Sàhara Occidental
→ Març: 1rs incidents a Aaiún (capital del Sàhara). Octubre: rei HASSAN II convoca **Marxa Verda** (multitudinària expedició marroquina, amb civils i militars, x aconseguir control del Sàhara). 14 novembre signen **Declaració Tripartita de Madrid** = Ñ es desentén del Sàhara i el lliure al Marroc i a Mauritània.

5.2. Els darrers mesos de Franco

Passat estiu 1975 = debilitat de FRANCO l'obliga a cedir, durant uns dies, poder a JOAN CARLES (30 d'agost).

- Tb **s'intensifiquen accions ETA i FRAP** (Frente Revolucionario Antifascista Patriótico: org.terrorista Ñ amb voluntat d'instaurar Rep.Popular i Federativa a través mov.insurreccional.) 27 de setembre es condemnen 3 membres del FRAP i 2 d'ETA = provoca contundent resposta internacional (retirada d'ambaixadors), manis vs règim a les grans ciutats europees i incendi ambaixada Ñ a Lisboa i a París.

***FRANCO i règim cada cop + aïllats**. Sectors + oberts franquistes busquen fórmules x evitar col·lapse polític. Immobilistes insistien en afirmar principis ideològics del règim. → Celebració de la **"Fiesta del Caudillo"** a la Plaça de Oriente el 1 d'octubre: darrera aparició pública de FRANCO. Fou aclamat pels incondicionals, en el seu discurs insistia en la "conjura judeo-maçònica marxista".

FINAL DE FRANCO Poc després, FRANCO pateix **crisi cardíaca**: HASSAN II aprofita x fer *Marxa Verda*.

- 18 d'octubre: últim dia de treball del dictador al despatx oficial.

- 30 d'octubre cedeix novament poders príncep JOAN CARLES i es desplaça a **Aaiún x donar suport tropes Ñ**.
(darreres setmanes se'l mantenia en vida artificialment)

- **20 de novembre de 1975 FRANCO va morir** = es convoca sessió extraordinària x cerimònia d'accés al tron de JOAN CARLES I

